

Babalar ve Gebelik Süreci

Process of the Father and Pregnancy

Yrd. Doç. Dr. Handan ÖZCAN ¹, Öğr. İbrahim ARAR ¹, Öğr. Abdullah ÇAKIR ¹

1. Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gümüşhane

ÖZET

Amaç: Çalışma, Gümüşhane'de yaşayan babaların, gebelik sürecinde yaşadıkları duygular ve eşlerine destek olma durumlarını belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Araştırma tanımlayıcı niteliktedir. Çalışma evrenini Gümüşhane Devlet Hastanesine başvuru yapan babalar; örnekleme ise 15.02.2017-15.03.2017 tarihleri arasında ulaşılan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden babalar oluşturmuştur (N:400). Verilerin analizinde frekans ve ki kare testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Babaların yaş ortalaması 44,11±10,55'dir. Katılımcıların %54.2'si baba olduğunu duyunca çok heyecanlandığını, %34.5'i ise çok gururlu olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %65.5'i gebelik kontrollerine eşle birlikte gittiğini, %76.4'ü gebelik sürecinde ev işlerinde eşlerine yardım ettiklerini, %41.4'ü anneye karşı empatik yaklaştığını, %79.8'i annenin yaşadığını fizyolojik değişikliklerden rahatsız olmadığını ifade etmiştir. Babaların %41.8'i gebelik ve doğum sürecinde babalık rolünü en çok bebeği ilk defa kucaklarına aldıklarında hissettiklerini belirtmişlerdir.

Babaların %54.1'inin doğum süreciyle ilgili herhangi bir eğitim almadıkları belirlenmiştir. Ailelerin gelir durumunun artmasıyla, gebelik döneminde erkeklerin eşlerine daha fazla empatik yaklaşımları bulunmuştur. Yine eğitim durumunun artması ile erkeklerin eşle birlikte kontrollere daha fazla gittiği, bebek bakımı ve gebelik sürecinde eşlere daha fazla destek oldukları ayrıca eşle bu sürecin daha fazla paylaşıldığı belirlenmiştir.

Sonuç: Gebelik ve doğum sırasında babaların sürece katılımı, çocukların daha iyi zihinsel-sosyal-emosyonel gelişime ve maternal sağlığın iyileşmesine sebep olmaktadır. Sağlıklı bir toplum ve gelecek için prenatal sürece babanın da dahil edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: gebelik süreci, babalar, doğum

ABSTRACT

Objective: This study was planned to determine the status of fathers living in Gumushane and their support for their emotions and spouses during their pregnancy.

Material and Methods: The study is descriptive. Universe of the study; Gumushane father that refers to the State Hospital, sampling is 15.02.2017-15.03.2017 can be reached between the dates and that they father who agreed to join on a voluntary basis to work (N: 400). Frequency and chi square tests were used in the analysis of the data.

Results: The average age of the fathers is 44,11 ± 10,55. 54.2% of the respondents were very excited to hear that they were the father, and 34.5% said they were very proud. It was stated that 65.5% of the participants went to the pregnancy controls with their partner, 76.4% of them helped their spouses during pregnancy, 41.4% of them were empathic towards the mother and 79.8% of them were not disturbed by the physiological changes. 41.8% of fathers stated that they felt the role of paternity in pregnancy and childbirth the most when they took the baby for the first time in their arms.

It was determined that 54.1% of the fathers did not receive any education related to the birth process. With the increase of the income situation of the families, it was found that men were more empathetic to their wives during pregnancy period. Again, with the increase in education, men were more likely to go to check with their spouses, to provide more support for spouses during baby care and pregnancy, and to share this process more with partners.

Conclusion: Involvement of fathers during pregnancy and childbirth causes children to better mental-social-emotional development and maternal health. For a healthy society and the future, your father should be involved in the prenatal process.

Keywords: pregnancy process, fathers, birth

İletişim Bilgileri

Sorumlu Yazar: Yrd. Doç. Dr. Handan ÖZCAN
Yazışma Adresi: Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gümüşhane
E-posta: hndnozcn@hotmail.com
Tel: +90 (537) 015 50 30
Makale Geliş Tarihi: 14.08.2017
Makale Kabul Tarihi: 17.09.2017
DOI: http://dx.doi.org/10.16948/zktpb.334583

Bu çalışma; 20-22 Nisan 2017 tarihinde, 4. Uluslararası-8. Ulusal Ebelik Öğrencileri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur (S10).

GİRİŞ

Geleneksel olarak erkekler kadınların üreme sağlığı ile ilgili konulara genelde dahil edilmemiştir. Fakat günümüzde erkekler bu sürece dahil edilmekte ve buna önem verilmektedir. 1994 yılında Kahire’de yapılan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve 1995’te Pekin’de yapılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sırasında erkeğin üreme sağlığına katılımı belirtilmiş ve yaşam kalitesinin yükseltilmesinde önemli faktör olduğu vurgulanmıştır.

Son yıllarda babaların obstetrik sürece katılımı ile ilgili çalışmalar yapılmakta olup, bireylerin teşvik edilmesi içinde çalışmalar yürütülmektedir [1].

80 yıldan uzun bir süredir sağlık personeli tarafından annelerin yaşadıkları duygular ve deneyimler araştırılmıştır. Bununla birlikte, babaların fiziksel ve zihinsel sağlığı, hamilelik sürecinde nasıl bir işbirliği yapılacağı daha az dikkate alınmıştır. Aslında babalık süreci de erkekler için evrimsel bir dönemdir [2]. Eşleri doğal vajinal yolla doğum yapan 53 İngiliz erkek üzerinde bir çalışma yürütülmüş ve doğumdan sonra 60 saat boyunca babaların geçirdikleri süreç araştırılmıştır. Erkeklerin %57’sinin baskı altına girdiği, %38’inin eşlerini desteklemede yetersiz kaldıkları ve % 22’sinin ise bu sürecin ilgisini çekmediğini ifade ettikleri belirlenmiştir [3].

ABD ve İngiltere’de yapılan benzeri çalışmalarda babaların üzüntü, mutsuzluk yaşadıkları ve hatta doğumdan sonraki ilk haftalarda bebeğe tiksinti duydukları saptanmıştır [4]. Bazı çalışmalarda, babaların olumlu beklentilerine rağmen bebeklerinin ilk aylarında tatmin olmadıkları, hatta çok mutsuz oldukları belirtilmiştir [5].

Bu nedenle, babaların rollerini kabul etme süreçleri üzerinde daha fazla durulması gerekmektedir. Ayrıca babaların aile sağlığını iyileştirmedeki rolleri de araştırılmalıdır. Babalar eşlerinin hamilelik deneyimlerini paylaşmaları ve bebekleriyle daha fazla etkileşim kurmaları konusunda başarılı oldukları takdirde baba rollerini daha da arzuluyla yerine getirebilecekleri belirtilmiştir. Çalışmalara göre, babaların gebelik sürecindeki işbirliği ile annelerin, bebeklerin ve ailelerin sağlığında da oldukça etkili olduğu saptanmıştır [6].

Gebelik sürecinde eşlerine masaj yapıp, destek olan ve bebeklerinin doğumunu bekleyen babalar üzerinde yapılan çalışmalarda; çiftler arasında daha yüksek uyum, daha düşük kaygı ve yüksek baba-fetal bağlanma söz konudur [7, 8].

Beklentilerini eşleri ile paylaşan ve yeni roller için hazırlanıp plan yapan erkekler arasında, doğumdan sonraki döneme daha rahat uyum sağladıkları gözlenmiştir [8].

İsveç’te 1950 yıllarının sonunda babalara bebeklerinin doğumlarına katılma izni verilmiştir. Birçok baba çocuğunun doğumuna eşlik etmek ve eşine destek olmak için doğumlara katılmışlardır. Hamilelik ve doğum sırasında babaların katılımı, çocuklarda daha iyi zihinsel-sosyal-emosyonel gelişime, maternal sağlığın iyileşmesine sebep olmuştur. Daha iyi anne ve çocuk sonuçları ile ilişkili bulunmuştur [9]. Prenatal sürece katılmayan babaların çocukları; daha düşük eğitim, davranışsal ve gelişimsel sonuçlara sahip olduğu belirtilmiştir. Bunun sebebinin de partneri ile olan ilişkilerindeki problemlerden dolayı gebelikte annede artan stres hormonlarına bebeğin maruz kalmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Partneri ile olan sorunlardan dolayı sigara alkol kullanma gibi kötü sağlık davranışları da artmaktadır. Araştırmalar ebeveynliğe geçişte babalık sürecine hazır olmayan bireylerin geçiş sürecinde zorlandıkları, karar verme olasılıklarının düşük olduğu belirtilmiştir [10].

Çalışmalarda babanın gebelikte aktif rol almasının anne ve bebek sonuçlarını etkilediği ifade edilmiştir. Bunlar; doğum öncesi bakım alma, gebelik eğitim sınıflarına katılma, sigara tüketiminin azalması, daha az düşük doğum ağırlıklı ve prematür bebek olgularıdır [4,11].

Sınırlı verilerde ise babanın bebek bakımında yer almasıyla, babalarda prenatal depresif belirtilerin daha az görüldüğü ve psikolojik olarak daha mutlu oldukları ifade edilmiştir [12]. Yapılan çalışmalar özellikle düşük gelirli ailelerde babalar; gebelik, doğum ve doğum sonrası süreçlere daha az katıldıkları ve prenatal depresif belirtilerin daha fazla görüldüğü saptanmıştır [11].

Gebelik ve doğum süreci anne ve baba adayı açısından fizyolojik, psikolojik ve sosyal stres etmenlerinin bir arada olduğu bir dönemdir. Ebeveyn olma eşlerin gebeliğe karar vermeleri ile başlayıp, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte her iki cinsiyetinde önemli görevleri vardır. Özellikle baba adayları gebelik, doğum ve doğum sonu sürecine katılıp eşleri ile bu anları paylaşmalıdırlar. Babanın gebelik ve doğum sürecinde aktif rol alması anne ve bebek sağlığı açısından oldukça önemlidir.

Yapılan bu çalışma; Gümüşhane’de yaşayan babaların, gebelik sürecinde yaşadıkları duygular ve eşlerine destek olma durumlarını belirlemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma tanımlayıcı nitelikte olup, çalışma evrenini Gümüşhane Devlet Hastanesi'ne başvuru yapan babalar, örneklemini ise 15.02.2017-15.04.2017 tarihleri arasında ulaşılan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 400 baba oluşturmuştur.

Çalışmada kullanılan anket formu literatür taraması sonucunda araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Çalışmaya başlamadan önce Gümüşhane Kamu Hastaneler Birliği Genel Sekreterliği'nden gerekli izinler alınmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden babalardan yazılı veya sözlü onam alındıktan sonra araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile anketler yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır. Elde edilen veriler yüzdelik olarak değerlendirilmiş ve kişiler arası görüşler de ki kare önemlilik testi ile analiz edilmiştir. Ortalamalar standart sapma ($ort \pm ss$) ile birlikte verilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan babaların yaş ortalaması 39.56 ± 11.52 'dir. Katılımcıların bazı sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Babaların bazı sosyo-demografik özellikleri.

Gelir durumu	n	%
Gelir giderden az	87	21.8
Gelir gidere eşit	230	57.5
Gelir giderden fazla	83	20.8
Toplam	400	100.0
Eğitim durumu	n	%
İlkokul	114	28.6
Ortaokul/lise	154	38.6
Yüksekokul	131	32.8
Toplam	399	100.0
Aile tipi	n	%
Çekirdek aile	290	72.7
Geniş aile	102	25.6
Bölünmüş aile	7	1.7
Toplam	399	100.0

Babaların evlilik süreleri 15.50 ± 11.47 , ortalama çocuk sayıları 2.70 ± 1.72 'dir. Katılımcıların baba olduğunu duyunca hissettikleri duygular Tablo 2'de ele alınmıştır.

Tablo 2: Katılımcıların baba olduğunu duyunca hissettikleri duyguları.

Baba olduğunuzu duyunca neler hissettiniz?	n	%
Çok heyecanlandım	216	54.2
Kendimi çok kötü hissettim	8	2.0
Çok gururlu hissettim	138	34.5
Hiç bir şey hissetmedim	15	3.8
Karmaşık duygular hissettim	72	18.0
Diğer	7	1.8

Katılımcıların %54.2'si baba olduğunu duyunca çok heyecanlandıkları, %34.5'i ise kendilerinin çok gururlu hissettiklerini ifade etmişlerdir. Doğum deneyimi yaşayan babalarla ilgili bazı durumlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Doğum deneyimi yaşayan babalar ile ilgili bazı durumlar.

Gebelik kontrollerine eşle birlikte gitme durumu	n	%
Evet	262	65.5
Hayır	138	34.5
Toplam	400	100.0
Gebelik sürecinde eşe destek olma durumu	n	%
Berber spor yaparım	16	4.0
Ev işlerinde yardım ederim	304	76.4
Hiç destek olmam	78	19.6
Toplam	398	100.0
Gebelik sürecinde anne adayının yaşadığı psikolojik değişimlerde empati kurma durumu	n	%
Her zaman	112	28.0
Hiçbir zaman	111	27.8
Bazen	166	41.4
Evliliğin sonlarına doğru biraz	11	2.8
Toplam	400	100.0
Gebelik sürecinde anne adayının yaşadığı fiziksel değişikliklerden rahatsız olma durumu	n	%
Evet	70	17.5
Hayır	319	79.8
Kararsızım	11	2.8
Toplam	400	100.0
Babalık süreciyle ilgili yaşanan korku ve kaygıların eşle paylaşılma durumu	n	%
Evet	200	50.3
Hayır	198	49.7
Toplam	398	100.0
Gebelik ve doğum sürecinde babalık rolünün en çok benimsendiği durum	n	%
Eşimin ilk gebe olduğunu duyunca	148	37.0
Bebeği ilk ultrasonda görünce	35	8.8
Bebeğin kalp atımlarını görünce	29	7.3
Bebeğin ilk hareketlerini hissedince	24	6.0
Bebeği ilk kucağıma alınca	167	41.8
Bebeğin ilk defa baba demesini duyunca	74	18.5
Hiçbir zaman	6	1.5
Toplam	399	100.0
*Gebelik ve doğum süreci aşamasında, eşe destek olma durumu	n	%
Gebelik süresince	240	60.0
Doğum aşamasında	141	35.3
Doğumdan sonra	175	43.8
Bebeğin büyüme aşamasında	191	47.0
Diğer	25	6.3

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

Katılımcıların %65.5'i gebelik kontrollerine eşle birlikte gittiğini, %76.4'ü gebelik sürecinde ev işlerinde eşlerine yardım ettiklerini, %41.4'ü anne adayının gebelik sürecinde yaşadığı psikolojik değişimler için empati kurduğunu, %79.8'i annenin yaşadığını fizyolojik değişikliklerden rahatsız olmadığını ifade etmiştir. Babaların %50.3'ü bu süreçte yaşadıkları korku ve kaygıları eşleriyle paylaştığını, %41.8'i gebelik ve doğum sürecinde en çok babalık rolünü bebeğini ilk defa kucağına aldığında hissettiğini, en çok gebelik sürecinde eşe destek olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların babalık süreci ile ilgili edindikleri bilgi durumları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların babalık süreci ile ilgili edindikleri bilgi durumları.

Bir baba adayı olarak doğumla ilgili bilgi edinme durumu	n	%
Kitap okudum	62	15.5
Gazete okudum	37	9.3
İnternette araştırırdım	58	14.5
Doğumla ilgili dergi okudum	26	6.5
Hiçbir şey okumadım	216	54.1
Bir baba/baba adayı olarak bebek bakımı ve gebelik süreciyle ilgili eğitim almayı düşünme durumu	n	%
Evet	141	35.3
Hayır	259	68.7
Toplam	400	100.0
Babalık süreciyle ilgili eğitimin nerden alınacağı	n	%
Sağlık personelinden	126	34.7
Aile bireylerinden	131	36.1
İlgili kurslardan	34	9.4
Diğer	72	19.4
Toplam	363	100.0

Babaların %54.1'i doğum süreciyle ilgili herhangi bir bilgi almadığını, %68.7'si bebek bakımı ve gebelik süreciyle ilgili eğitim almayı düşünmediğini, %36.1'i babalık süreciyle ilgili eğitimin aile bireyleri tarafından almak istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %80.7'si gebeliklerin planlı olduğunu, %61.0'ı eşlerinin gebelikte yaşadıkları sıkıntılarını kendileri ile bazen paylaştıklarını ifade etmişlerdir

Gelir durumu ile gebelik sürecinde annenin yaşadığı psikolojik değişiklikler için empati kurma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2:19.967$, $p:0.003$). Gelir durumunun artması ile empatik yaklaşım davranışı artmaktadır. Katılımcıların eğitim durumu ile bebek bakımı ve gebelik süreciyle ilgili destek almayı düşünme ($\chi^2:17.296$, $p:0.001$), eşin gebelikte yaşadığı duyguları paylaşma ($\chi^2:18.103$, $p:0.006$) ve gebelik sürecinde doktor kontrollerine eşle birlikte gitme ($\chi^2:27.594$, $p:0.000$) durumları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir fark bulunmuştur. Babaların eğitim durumları artınca destek ve eğitim almayı isteme, eşle duygularını paylaşma ve doktor kontrollerine eşle birlikte gitme durumları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

TARTIŞMA

Bir bebeğe sahip olmak, ilk defa babalık duygusunu yaşamak erkekler için büyük bir evrimsel değişimdir. Bununla birlikte, babaların duyguları, annelerin psikolojik değişikliklerine kıyasla daha az dikkate alınmıştır [6]. Gebelik döneminde, cinsel partnerinde belirli fizyolojik değişiklikler meydana gelmektedir. Bunun yanında babalar için gebelik ve doğum deneyimlerini tolere etmek zordur [6]. Çalışmamızda babaların %79.8'i gebelik sürecinde annenin fizyolojik süreciyle ilgili yaşadığı değişikliklerden dolayı rahatsızlık duymadığını ifade ettikleri belirlenmiştir. Erkeklerin doğum sürecinde duyulan acıya dayanamadıkları, bayılma, panik ve korku yaşadıkları belirtilmiştir. Çiftler profesyonel ve sürekli destek aldıklarında, erkeklerin prenatal süreçte aktif rol aldığı, çocuk bakımında yardım ettikleri belirtilmiş olup, memnuniyet düzeyleri yüksek bulunmuştur. Doğumda eşlerini destekleyen bu babalar, daha az korku, sıkıntı ve daha fazla heyecan yaşadıklarını belirtmişlerdir [13].

Çalışmamızda katılımcıların %54.2'si baba olduğunu duyunca çok heyecanlandığını, %34.5'i ise kendilerini çok gururlu hissettiklerini ifade etmişlerdir. Babaların %54.1'i doğum süreciyle ilgili herhangi bir bilgi almadığını, %68.7'si bebek bakımı ve gebelik süreciyle ilgili eğitim almayı düşünmediğini, %36.1'i babalık süreciyle ilgili eğitimi aile bireyleri tarafından almak istediklerini ifade ettikleri belirlenmiş olup, yaklaşık babaların yarısının gebelik ve doğum süreciyle ilgili herhangi bir eğitim almadığı ortaya çıkmıştır. 2000 yılında İngiltere'de yapılan bir araştırmaya göre, erkeklerin yaklaşık üçte biri antenatal derslere katılmıştır. Erkeklerin ihtiyaçlarına odaklanan belirli doğum öncesi gruplar oluşturulmuş, sonucunda; sıkıntılarının azalması, yeteneğin artması ve eşle daha iyi ilişki sağlanması açısından yararlar saptanmıştır. [14, 15]. Aydın ve Kartal'ın yaptıkları çalışmada, doğuma hazırlık eğitimi ile ailelere gebelik ve doğum sürecinde sağlıklarını korumada aktif rol almalarını sağlama, gebelik, doğum, aile olmakla ilgili problemlerle baş etme, fizyolojik ve psikolojik değişimlere uyum sağlama becerisinin kazandırılacağı ifade edilmiştir. Çalışma sonucunda doğuma hazırlık eğitiminin prenatal bağlanmayı artırdığı ve depresyon riskini azalttığı da belirtilmiştir [16]. Yapılan çalışmalarda babanın gebelik ve doğum sürecine dahil olmasını etkileyen bir takım faktörlerin olduğu belirtilmiştir. Bunlar; yüksek işsizlik oranlarının olması ve düşük gelirli bölgelerde yaşamak gibi etmenlerdir [10]. Çalışmamızda da ailelerin gelir durumunun artmasıyla erkeklerin eşlerine gebelik döneminde daha fazla empatik yaklaşımları bulunmuştur.

Yine eğitim durumunun artması ile erkeklerin eşle birlikte kontrollere daha fazla gittiği, bebek bakımı ve gebelik sürecinde eşlere daha fazla destek oldukları ve eşle bu sürecin daha fazla paylaşıldığı belirlenmiştir. Çalışmalarda, kadınların eşlerinin varlığı ve destekleri sonucunda kaygı düzeylerinin azaldığı, daha az algılanan ağrı, doğum deneyiminden daha fazla memnuniyet, postnatal depresyon oranlarında düşüş ve çocuğun iyileşme sonuçlarında artış saptanmıştır. [14, 17]. Gebelerde depresif belirtiler ve psikolojik sıkıntılar yaygın görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalarına göre, düşük gelirli hamile kadınların ve gebe kadınların %50'sinde depresif belirtilerin görüldüğü bildirilmiştir [18, 19]. Gebelik sırasında depresif belirtiler ve psikolojik sıkıntılar, preterm doğum ve düşük doğum ağırlıklı bebekler, doğum sonrası depresyon ve uygunsuz ane-bebek etkileşimleri gibi yüksek riskle ilişkili olduğu belirtilmiştir [17, 20, 21]. Bu şikâyetlerin aksine, babaların gebelik ve doğum sürecine katılımı ile gebe kadınların psikolojik refahı sağlanmıştır. Olumlu, etkili ve hoş duygusal deneyimlerin yaşanmasıyla gebelik üzerinde pozitif etkilere sebep olduğu da belirtilmiştir [22].

SONUÇ

Gebelik, doğum ve doğum sonrası dönem anne ve baba adayı açısından fizyolojik, psikolojik ve sosyal etmenlerin bir arada yaşandığı önemli bir dönemdir. Gebelik sürecinde babaların anneler ile işbirliği ve destekleri sonucunda, bebeklerin ve ailelerin sağlığında olumlu etkiler gözlenmektedir. Hamilelik ve doğum sırasında babaların sürece katılımı, çocuklarda daha iyi zihinsel-sosyal-emosyonel gelişime, maternal sağlığın iyileşmesine sebep olmaktadır. Sağlıklı bir toplum ve gelecek için prenatal sürece babanın da dahil edilmesi gerekmektedir. Çalışmamızda da babaların gebelik ve doğum sürecini yetersiz bilgilerle yaşadığı belirlenmiştir. Toplumlarda bu süreci etkileyen faktörlerin belirlenip, sürece babaların katılımı sağlanmalıdır. Gerek gebelik eğitim sınıflarında, gerekse bireylere yönelik özel eğitim ve hizmetlerle bu süreç geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Martinez-Molla T, Ruiz SC, Gonzalez JS, Sanchez-Peralvo M, Mendez-Perez G. The father's decision making in home birth. *Investigation Education Enfermeria* 2015;33(3):573-583.
2. Bartlett EE. The effects of fatherhood on the health of men: a review of the literature. *The Journal of Men's Health & Gender* 2004;1:159-69.
3. Johnson MP. An exploration of men's experience and role at childbirth. *The Journal of Men's Studies* 2002;10:165-82.

4. Redshaw M, Henderson J. Fathers' engagement in pregnancy and childbirth: Evidence from a national survey. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2013;13(1):70.
5. Buist A, Morse CA, Durkin S. Men's adjustment to fatherhood: implications for obstetric health care. *Journal of Obstetric, Gynecologic Neonatal Nursing* 2003;32:172-80.
6. Akbarzade M, Setodeh S, Sharif F, Zare N. The effect of fathers' training regarding attachment skills on maternal-fetal attachments among primigravida women: A randomized controlled trial *International Journal of Community Based Nursing and Midwifery* 2014;2(4):259-267.
7. Wilson ME, White MA, Cobb B, et al. Family dynamics, parental-fetal attachment and infant temperament. *Journal of Advanced Nursing* 2000;31:204-10.
8. Latifses V, Estroff DB, Field T, Bush JP. Fathers massaging and relaxing their pregnant wives lowered anxiety and facilitated marital adjustment. *Journal of Bodywork and Movement Therapies* 2005;9:277-82.
9. Zwedberg S, Bjerkan H, Asplund E, Ekeus C, Hjelmsted A. Fathers' experiences of a vacuum extraction delivery – a qualitative study. *Sexual & Reproductive Healthcare* 2015;6:164-168.
10. Lu M, Jones C, Bond L, Wright MJ, Pumpuang K, Maidenberger M, Jones M, Garfield D, Rowley DL. Where is the F in MCH? father involvement in african american families. *Ethnicity & Disease* 2010;20(2):2-61.
11. Meltzer-Brody S, Bledsoe-Mansori SE, Johnson N, Killian C, Hamer RM, Jackson C, et al. Thorp J. A prospective study of perinatal depression and trauma history in pregnant minority adolescents. *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 2013;208(3):211-217.
12. Alio AP, Lewis CA, Scarborough K, Harris K, Fiscella K. A community perspective on the role of fathers during pregnancy: A qualitative study. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2013;13:60.
13. Backstrom C, Hertfelt Wahn E. Support during labour: first-time fathers' descriptions of requested and received support during the birth of their child. *Midwifery* 2011;27(1):67-73.
14. Dellmann T. "The best moment of my life": a literature review of fathers' experience of childbirth. *The Australian Journal of Midwifery* 2004;17(3):20-26.
15. Hildingsson I, Cederlof L, Widen S. Fathers' birth experience in relation to midwifery care. *Women Birth* 2011;24(3):129-136.
16. Aydın Kartal Y, Karaman T. Effect of Birth preparation training on prenatal attachment and depression. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*. Erişim Tarihi: 11.8.2017, <http://dergipark.gov.tr/zk-tipb/issue/25001/321210>.
17. Dunkel-Schetter C. Psychological science on pregnancy: Stress processes, biopsychosocial models, and emerging research issues. *Annual Review of Psychology* 2011;62(1):531-558.
18. Holzman C, Eyster J, Tiedje LB, Roman LA, Seagull E, Rahbar MH. A life course perspective on depressive symptoms in mid-pregnancy. *Maternal and Child Health Journal* 2006;10(2):127-138.
19. Orr ST, Blazer DG, James SA, Reiter JP. Depressive symptoms and indicators of maternal health status during pregnancy. *Journal of Women's Health* 2007;16(4):535-542.
20. Davalos DB, Yadon CA, Tregellas HC. Untreated prenatal maternal depression and the potential risks to offspring: A review. *Archives of Womens Mental Health* 2012;15(1):1-14.
21. Field T. Prenatal depression effects on early development: A review. *Infant Behavior and Development* 2011;34(1):1-14.
22. Giurgescu C, Templin T. Father involvement and psychological well-being of pregnant women. *MCN: The American Journal of Maternal Child Nursing* 2015;40(6):381-387.